

KONDOR VILMOS: BUDAPEST ROMOKBAN. AGAVE KÖNYVEK, BUDAPEST, 2011.

Gál Andrea: Miért javasoltad ezt a könyvet?

Papp Attila Zsolt: Mert a szívügyem. Nem maga a szóban forgó kötet, vagyis a *Budapest romokban*, hanem az egész Kondor Vilmos-jelenség, és amit előhív a mai magyar irodalmi gondolkodásban. Ha úgy tetszik, elitista irodalom vagyunk: néhány kiemelkedő (és főként a 20. század első felét jellemző) kísérletet leszámítva – az örök Rejtő Jenő, igen, igen!, de persze nemcsak ő – alig van értékelhető „populáris” irodalmunk. A krimi pedig különösen elhanyagolt műfaj a magyar irodalomban (a sci-fi-nek, mondjuk, sikerült gyökeret eresztenie, nem is akármilyet), pedig ha az angolok nem szégyellik az ő Dame Agathájukat, hát én se szégyellnék valami hasonlót. Tudom, hogy kicsit wishful thinking íze van, de Kondor „berobbanása” a kortárs irodalmunkba talán változtat ezen. Rajtam a sor, hogy kérdezzek: te hogy látod ezt?

GA: Engem meglepett ez a Kondor-könyv, pontosabban ezek a Kondor-könyvek (sorrendben: Budapest Noir, Bűnös Budapest, A budapesti kém és Budapest romokban). A Budapest romokban címűt olvastam először, mivel az jelent meg legutóbb, és – resteltem is eleget – az első oldalaknál kicsalta belőlem a fintorgó, elitista olvasót. Pedig Rejtőt imádom, olvastam néhány sci-fit magyar szerző tollából, és ahányszor alkalmam akadt, a tömeges olvasótábornak (is) szánt könyvek mellett törtem lándzsát. Szóval, mondom, kicsit húzogattam az orrom, hogy milyen mondat ez, miféle esetlen kifejezésmód az. Ott álltam övig a populáris irodalomban, és nem tetszett maradéktalanul. Aztán belejöttem, vagy mi. Elkaptam a szöveg sodra, és az első Kondor-könyv után meg sem szusszantam a második végéig.

PAZS: Nem kell restellened magad, ez a főáram. Nem tudom, ki írta, talán Garaczi (de erre nem veszek mérget, nem szeretném feleslegesen gyanúba keverni), hogy a mai magyar próza – nagyjából Ottlik óta – mondatfetisiszta, mert hát az igazi író alanyban-állítmányban gondolkodik. Ez persze igaz, de csak részben. A homéroszi eposzok vagy a Gilgames óta történetekben gondolkodunk és élünk, de nem akarok bölcsekedni meg kocsmafilozofálni; és nem is ez a témánk. A műfaji irodalomban mindig is másodlagos volt, hogy mennyire pontosak és artiztikusak a mondatok, bár a legnagyobbak – és ezzel közeledünk is Kondorhoz –, mint a műfajteremtő Poe vagy mondjuk Dashiell Hammett, írásműként is kiváló szövegeket tettek le az asztalra. És hogy egészen megérkezzünk: a Budapest romokban messze nem a legjobb az eddigi Kondor-tetralógiából. Tényleg, neked melyik volt a kedvenced, ha volt ilyen?

GA: Nem is tudom. Inkább egy-egy szövegrész, jelenet vagy figura tetszett. A Budapest romokban címűből nagyon élveztem a kor bemutatását: a közvetlenül a második világháború vége utáni magyarországi állapotokról még sehol nem olvastam ilyen életszerű, meggyőző leírást. Ragyogó. A budapesti kémből pedig Krisztinát kedveltem, elsőprő lendületében volt valami a Rejtő-nőfigurakéből, persze ő komolyabb, valóságosabb. És ugráltam örömben, amikor Karády Katalinról olvastam. Megejtő volt, ahogyan cigarettával és konyakkal mélyítette a hangját. De ha már itt tartunk: Kondor sikerében a könyvekben megidézett történelmi háttér nagyban közrejátszik, ha nem tévedek. Nem a történetre koncentráló krimi ez, talán nem is krimi.

PAZS: Sok szempontból valóban nem az, legalábbis a nyugat-európai és amerikai krimiről szerzett ismereteink szerint. És nemcsak azért, mert Kondor (vagy a Kondor fedőnevű szerző, ez még eldöntetlen kérdés) mesterien keveri a különböző műfajokat: mert alapvetően mégiscsak a keményöklű, ún. hard-boiled amerikai detektívregényben van lehorgonyozva, Hammett, Chandler nyomán, ehhez hozzákeveri a politikai thriller és a kémregény alapelemeit is. Hanem épp az általam említett történelmi háttér megidézése miatt. A Kondor-féle noir krimi ezer gyökérrel kapaszkodik a huszadik századi magyar valóság talajába, sokkal erősebben, mint nyugati mintái a sajátjukba – és azt hiszem, ez elsődlegesen nem is irodalmi kérdés, hanem történelmi és önismereti. Nálunk, a bonyolult társadalmi-politikai viszonyrendszerből és örökségből fakadóan csak ilyen lehet egy „kemény” detektívtörténet. Ettől kemény, ha úgy tetszik. Ha kivonod a történelmi háttérrel – Horthy-rendszerestül, kommunistástul, náciástul – a képletből, jól megírt, de viszonylag átlagos bűnügyi regényeket kapnánk, amelyeknek legfennebb anyja lenne az innovációjuk, hogy egy zsurnaliszta játssza a detektívszerepet. De mennyire más az, amikor a németek előtt menekülő lengyel emigránsoknak szánt segélyszállítvány eltűnését kell felkutatni!

GA: Amerikainak amerikai, keményöklűnek is az; még jó, hogy olvastam Miklós Ágnes Kata nagyszerű kategorizálását a detektívregényekről (Bűnös szövegek), mert így komolyabb krimiműveltség híján is kontextusba tudtam helyezni – na nem magukat a könyveket, hanem a főszereplőt, Gordon Zsigmondot. Ő úgy van megkonstruálva, hogy hol egy kelet-európai újságíró legyen, annak minden nyomorúságával együtt, hol egy amerikai igazságbajnok, annak minden meseszerűségével együtt. Igaz, a narráció szerint Gordon meg is járta Amerikát. Szóval nagyon érdekes, ahogyan Kondor ezeket a regisztereket kevergeti. Én, mondom, inkább arra az ezer gyökérre voltam fogékony, amelyet az előbb említettél, mint a krimire. Persze, szüszpanszot hoz, hogy Gordon Zsigmondot végül is sikerül a gonosztevőknek kicsinálni vagy sem. Ahogyan ő félholtan is többször megmenti a teljes Budapestet és Magyarországot a katasztrófától, annak van némi vonzereje. Én egy képregény formájában képzeltem el Gordon küzdelmeit.

PAZS: Képregény, nem rossz! Hátha eszébe jut valakinek – a megfilmesítési jogokat, úgy tudom, már megvásárolták. Gordon Zsigmond figurája az, ami/aki leginkább közelíti a Kondor-műveket a nyugati műfaji elődökhöz. Nem pusztán írói szeszély, hogy Gordon Amerikából telepszik haza Magyarországra, a tényfeltáró újságírás nagyobb dicsőségére. Ugyanaz a karcos modorú, rezignált, cinikus, vakmerő, de alapvetően jólelkű karakter ő, mint Sam Spade vagy Philip Marlowe. Csakhogy az ő nyomozásai messzebbre vezetnek, mint a tengerentúli kartársaié: a kis- és nagyobbstílusú bűnözők, flasztergengesztetek és aszfaltbetyárok mögött mindig felszejjik egy erősebb és sorsszerű hatalom; és azt, bárhogy is igyekszik, sosem tudja legyőzni teljesen. Ahhoz rendszereket, kormányokat, hadseregeket kéne térdre kényszerítenie – és bármily tetszetős is a szuperhős-hasonlat, mégsem egy Batman. Csak egy, a nagy léptékű kelet-európai történelmi változásoknak kitett, mindenre elszánt nyomozó riporter. Talán túlzás, talán nem: Gordon tragikus hős. Sam Spade-i cinizmusa arra jó, hogy ennek tudatába ne haljon bele.

GA: Gordon nyilván nem tud megmérkőzni sem a náciizmussal, sem a szovjetekkel, sem a háború kitörésével, sem annak Magyarországra nézve gyászos végével. De a lokális katasztrófákba azért beleszól. Azonban úgy vettem észre, egyre nehezebben bírja környezetének visszaéléseit. Az utolsó regényben cinizmusa például már-már végét járja. Vajon folytatja Kondor még a

sorozatot?

PAZS: Igen, úgy tudom, Kondor ötkötetesre tervezte a regényfolyamot, az utolsó az '56-os forradalom idején játszódik majd. Annál azonban már valóban nincs tovább, mert – érzésem szerint – nem lehet. A téveszek, a sótlan párttitkárok, szakszervezeti nyaralók és panelnegyedek világa, valamint a totális, mindent ellenőrző diktatúra nem alkalmas táptalaj a műfaj számára: ahhoz a polgári, nagyvárosi élet peremét jelentő félvilági miliő szükségeltetik, keménykalapos maffiózókkal és keményöklű detektívekkel. Vagy pedig az olyan zavaros, forrongó időszakok, mint a Kondor-könyvek történelmi háttere. De ez a történelmiség is duplafenekű kicsit, nem gondolod?

GA: Szép sorozat lesz. És fogadni mernék, hogy az ötödik végén Gordon és Krisztina kivándorolnak. Utalások történtek már arra, hogy el kellene „innen” tűnni. Persze hogy duplafenekű, mert behatárolja a lehetőségeket.

PAZS: Arra gondoltam, ahogyan a fikció át- meg átjárja a történelmi valóságot. Karády Katalin, akit említettél, Ujszászy vezérőrnagy, Kállay Miklós miniszterelnök, Nemes Sándor főfelügyelő – mind-mind létező alakok, ugyanakkor cselekvő regényfigurák a Kondor-univerzumban. A szerző nagy bátorsággal alakítja a fikció és valóság viszonyát, és ez némiképp szokatlan ebben a műfajban, amely általában nem keveri a két regisztert, legalábbis nem ennyire nagyvonalú szétszalazhatatlansággal. És van még valami: az a bámulatos (néhol már idegesítő) topográfiai pontosság, amellyel a korszak budapesti helyszíneit kezeli, a korhű megnevezések és helyleírások tömkelege – hatalmas munka van benne, és mindez a történetet szolgálja, elveszik benne, mögötte; a laikus olvasó számára mindenképpen. De hát dolgozni csak pontosan, szépen: ha valamit, az igényességet és az írás tárgya iránti alázatot aligha lehet számonkérni rajta. Csak elkésett vele kicsit, mert ahogy Gordon is jól tudja, a világ – lényegét tekintve – nem változik. Témánknál maradvá: az irodalom sem.

Kategória: Téma

Denumire autor: Gál Andrea - Papp Attila Zsolt

Látó Szépirodalmi Folyóirat